

Hercegovina) *Prispevek Združenja arhivskih delavcev Republike Srpske k razvoju arhivske dejavnosti in predstavljanju arhivskega gradiva kot kulturne dobrine*. Avtorji prispevkov so temeljito opisali razvoj društev in združenj, predstavili njihove dejavnosti in publikacije, ki jih izdajajo. Omenili so tudi težave, s katerimi so in se spoprijemajo, ter primere dobrih praks.

V drugem sklopu predavanj so sledile predstavitve Huseina Hadžića (Bosna in Hercegovina) *Družbeno koristne dejavnosti Društva arhivskih delavcev Unsko-sanskega kantona*; mag. Adnana Tinjića in Hatidže Fetahagić (Bosna in Hercegovina) *Izobraževanje arhivskih kadrov s projekti Društva arhivskih delavcev Tuzelskega kantona*; Selme Isić in mag. Jasmina Jajčevića (Bosna in Hercegovina) *Založniška dejavnost Društva arhivskih delavcev Tuzelskega kantona za napredek arhivske stroke in zgodovinske znanosti*, dr. Iva Oreškovića (Hrvaška) *Put putuje Nuh aga Ivo/Pot potuje Nuh aga Ivo*. Drugi sklop predavanj je sklenil dr. Miroslav Novak s prispevkom *Statistika in statistične metode v moderni arhivski teoriji in praksi*.

V dveh dneh konference so bile predstavljene različne prakse in pogledi arhivskih društev s skupnim ciljem – težnja k razvoju in izboljšanju arhivov in arhivske dejavnosti, kar je bila tudi iztočnica k pestri diskusiji, ki se je končala s pobudo, da bi se društva v regiji ponovno začela povezovati in okrepila sodelovanje. Društvo arhivskih delavcev Tuzelskega kantona si zasluži pohvalo tako za izbor zanimivih predavanj kot tudi za dobro organizacijo konference in izredno gostoljubnost.

Špela Valadžija

Mednarodna znanstvena konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja

Radenci, 11.–13. maj 2022

Po dveh dolгих letih, ko je življenje in delo zaznamovala epidemija koronavirusne bolezni covid-19, je bila tradicionalna mednarodna konferenca z naslovom *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja* izvedena v hotelu Radin v Radencih v času od 11. od 13. maja. Letošnja osrednja tema je nosila naslov: »Uporabnikom prijazni arhivi«.

Organizator, Pokrajinski arhiv Maribor, je to pot prvič izvedel t. i. hibridno konferenco, kjer je bilo v ospredju dogajanje v živo, ki je bilo dopolnjeno tudi z »on« in »off line« sodelovanjem predavateljev, ki se dogodka žal niso mogli udeležiti.

Na konferenci je sodelovalo več kot 200 udeležencev, od tega 50 predavateljev oziroma avtorjev, ki so prišli iz Slovenije, Hrvaške, s Kosova, iz Poljske, Romunije, Slovaške, Srbije in Švice. Ti so pripravili 41 prispevkov in dve strokovni delavnici. Povzetki prispevkov so objavljeni v publikaciji z naslovom *Knjiga povzetkov*, tako v fizični kot v elektronski obliki.

Nova stvarnost je zahtevala prilagoditve na vseh področjih in tako je tudi omenjena konferenca dve leti zapored potekala na spletu. Zadnja je temeljito obdelala arhivske izzive v času pandemije – kako smo se spopadali z epidemijo in iskali rešitve, s katerimi smo poskušali kar najbolje ustreči uporabnikom arhivskega gradiva. Virtualizacija, digitalizacija in digitalna transformacija so omogočile izvajanje dejavnosti tudi na daljavo, uporabniki so pridobili digitalizirane kopije arhivskega gradiva s pomočjo elektronskih komunikacij, digitalizirali smo nekatere postopke pri poslovanju, pozabili nismo niti na svojo izobraževalno dejavnost. Le-to smo preselili na splet in v naravo.

Konec epidemije in vrnitev v sicer še vedno omejeno normalnost nista prekinila vseh vzpostavljenih rešitev. Nasprotno, skoraj vse bodo ostale v uporabi, saj z razvojnega vidika na številnih področjih predstavljajo korak naprej. Letošnja glavna tema konference »Uporabnikom prijazen arhiv« je dejansko predstavitev številnih rešitev, ki so bile vpeljane v času epidemije. Glavni temi so se pridružile še ostale, ki obravnavajo rešitve, ustvarjene v času epidemije, vendar še niso bile predstavljene v živo.

Na konferenci so bili predstavljeni rezultate projekta e-ARH.si: Virtualna arhivska čitalnica, Urejevalnik SIP ter Pravilnik o enotnih tehnoloških zahtevah za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki, novi načini uporabe in prikaza arhivskega gradiva javnosti, izkušnje kolegov z delom v izrednih okoliščinah, ki niso nujno vezane na epidemijo, prihodnost digitalnega poslovanja in hrambe dokumentov ter še veliko več.

Arhivski strokovni delavci so imeli možnost slišati novice o novem standardu RIC in njegovi uporabi ter o številnih raziskavah, ki so bile opravljene na področju arhivske znanosti. Zaposleni pri ustvarjalcih arhivskega gradiva so spoznali postopek priprave elektronskega gradiva za predajo pristojnemu arhivu, kako pripraviti oceno tveganja, kako se lotiti notranjih pravil in digitalizacije pisarniških postopkov ter številnih druge zanimive teme.

Pri pripravi konference je bilo veliko pozornosti namenjene podajanju praktičnih izkušenj, zato so organizatorji poprosili zaposlene pri ustvarjalcih arhivskega gradiva, naj delijo svoje izkušnje.

V uvodnem delu konference je prisotne pozdravila direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor mag. Nina Gostenčnik in direktorica hotelov Zdravilišča Radenci Vesna Maučec ter predstavnika generalnih pokroviteljev konference, podjetja Mikrografija d. o. o. Boštjan Gaberc in podjetja Trevis d. o. o. mag. Ivan Šijanec.

Prvi dan konference se je začel s predstavitev Virtualne arhivske čitalnice, ki jo je predstavila Vanja Rupnik iz Arhiva Republike Slovenije in poudarila, da virtualna arhivska čitalnica ni le digitalna kolekcija objavljenih dokumentov, ni le baza metapodatkov ali virtualna razstava. Je plod sodelovanja slovenske arhivske stroke in izvedencev s področja informacijske tehnologije, ki so skupaj razvili kompleksen sistem za virtualno upravljanje čitalniških postopkov, predvsem na področju posredovanja informacij o arhivskem gradivu, upravljanja uporabniških računov in naročil, kakor tudi priprave in uporabe (tudi elektronskega) arhivskega gradiva.

Na primeru prostega dostopa do digitaliziranega arhivskega gradiva, ki ga hrani Zgodovinski arhiv na Ptuj, je Branka Molnar predstavila nastajanje znanstvenega prispevka o epidemiji kuge na področju Zagreba med letoma 1682 in 1683. Opisala je postopek iskanja arhivskih virov, ki so dostopni v Virtualni arhivski čitalnici, in poudarila pomembnost prostega dostopa do navedenega gradiva za odkrivanje zgodovinskega konteksta in gradnjo celovite zgodovinske zgodbe.

V nadaljevanju so predstavnice Zgodovinskega arhiva Ljubljana Dunja Mušič, Mira Hodnik in Elizabeta Eržen Podlipnik predstavile inovativen način predstavitve arhivskega gradiva. V Zgodovinskem arhivu Ljubljana so del svojega poslanstva in delovanja strnili v obliki stripa. Prvi slovenski strip v arhivistiki nagovarja vse generacije, da spoznajo zgodovinska dejstva, različne pisave in poklic arhivista.

Dr. Yanna Dimitrou iz Državnega arhiva na Krfu je v svojem javljanju na daljavo podala svoje videnje pomena arhivov v sodobnem času. V preteklosti so arhivi v glavnem podpirali zgodovinsko znanost. Vendar danes njihovo vrednost prepoznavajo tudi raziskovalci drugih znanstvenih področij. Poglobljajo svoje znanje o strukturi družbe, naravnem okolju, gospodarskih trendih, družbenih odnosih in miselnosti itd., zato je zanimanje javnosti za arhive naraslo in ne vključuje samo zgodovinarjev, ampak tudi ljubitelje umetnosti, profesorje

literature in drugih predmetov, geografije, arhitekture, pravnike, rodoslovce, sociologe in celo scenariste oziroma ustvarjalce filmov.

Sonja Galina iz Državnega arhiva v Zagrebu je predstavila projekt »*Bogatenje Europeane s pomočjo znanja državljanov in umetne inteligence – razkrivanje 19. stoletja*« (krajše Bogatenje Europeane+), pri katerem sodeluje tudi Državni arhiv v Zagrebu. Projekt združuje zajemanje znanja državljanov in umetno inteligenco z namenom omogočanja lažjega dostopa do rokopisnih dokumentov 19. stoletja, ne samo za raziskovalce, ampak tudi za študente, ljubiteljske zgodovinarje in splošno javnost.

Dr. Martina Orosova iz Spomeniškega odbora Republike Slovaške je predstavila pot slovaškega spomeniškega arhiva do uporabnikom prijaznega arhiva. Spomeniški arhiv igra vodilno vlogo pri digitalizaciji arhivskih dokumentov in zagotavljanju njihove dostopnosti po spletu. Z digitalizacijo so začeli leta 2005 in danes imajo že dva milijona digitalizatorov, ki so dostopni na spletni strani www.pamiatky.sk.

Dr. Vlatka Lemić, ki prihaja z Univerze v Zagrebu, je podala vpogled v pretekle in aktualne projekte, se osredotočila na pridobljeno znanje in številnih digitalne produkte/storitve, ki so rezultat teh dejavnosti. Prav tako je poudarila nekaj odprtih tem, ki jih je v arhivski stroki še treba raziskati in predstaviti.

Vlogo sodobne tehnologije pri zaščiti, predstavitvi in promociji kulturne dediščine je predstavila mag. Svetlana Perović Ivović iz Arhiva Jugoslavije, medtem ko sta dr. Julija Barunčič Petikosić in dr. Željka Križe iz zagrebskega Spominsko dokumentacijskega centra domovinske vojne predstavili izobraževalno dejavnost tega centra.

Teme materialnega varstva sta predstavila Katja Zupanič iz Zgodovinskega arhiva na Ptuj, ki je prikazala primer dobre prakse odličnega sodelovanja med arhivom in ustvarjalcem pri ohranjanju pisne kulturne dediščine mesta Ptuj, medtem ko je Božidar Kereković iz Državnega arhiva v Zagrebu predstavil dostop do arhivskega gradiva v izrednih okoliščinah, v času pandemije in potresov.

Mag. Alenka Starman Alič iz Arhiva Republike Slovenije je predstavila arhivsko razmišljanje izven okvirjev in projekt »*Zbrali smo pogum*«, ki je v okviru učnega programa za osnovne in srednje šole stalno na voljo učencem in dijakom.

Popoldanski del prvega dneva konference je zaobjel tudi predstavitev podjetja scope solutions a.g. iz Švice, pri čemer je direktor Alberto Moya predstavil prihodnost transformacije in digitalne hrambe, medtem ko je direktor podjetja Trevis d. o. o. mag. Ivan Šijanec predstavil inovativne rešitve na področju arhiviranja klasičnega arhivskega gradiva na večnadstropnih regalnih sistemih. Karmen Matković iz podjetja Mikrografija d. o. o. je udeležencem ponazorila izzive pri urejanju in digitalizaciji gradiva ter predstavila izkušnje in predloge izboljšav za optimalno izvedbo teh del.

Pozno popoldan so udeleženci prisluhnili še predstavitev dr. Jasne Požgan iz Državnega arhiva za Medžimurje in Ivane Posedi iz Državnega arhiva v Varaždinu, ki sta govorili o virih za raziskovanje zgodovine gradbeništva v Medžimurju in Koprivniški Podravini, Đirđiji Borovnjak iz Arhiva Jugoslavije, ki je predstavila digitalizacijo zbirke načrtov arhitekturnega oddelka Ministrstva za gradnje Kraljevine Jugoslavije, mag. Maji Nikolovi iz Srbije, ki je predstavila primer Numerus Clausus 1940 – arhivsko gradivo kot vir za raziskavo zgodovine izobraževanja ter Luigju Njeraju iz Državnega arhiva Kosovo, ki je predstavil varstvo arhivskega gradiva pri ustvarjalcih.

Večerni program konference je prinesel predstavitev in voden ogled razstave Zgodovinskega arhiva Ljubljana z naslovom *Ljubezen gre skozi želodec: kulinarika v arhivskih virih*.

Drugi dan konference je bil razdeljen na dve sekciji. V sekciji za strokovno obdelavo arhivskega gradiva so udeleženci prisluhnili naslednjim prispevkom:

- dr. Bogdan Florin POPOVICI, Romunski državni arhiv, Oddelek v Brasovu, Romunija: *Zapisi v kontekstih (RIC): kako ga uporabljati;*

- Anja PRŠA, Zgodovinski arhiv Celje: *Analiza meril vrednotenja arhivskega gradiva*;
- Luka HRIBAR, Alma Mater Europaea, ECM: *Izboljšave dokumentarnega in arhivskega slikovnega gradiva s postopki, ki temeljijo na umetni inteligenci oz. strojnem učenju*;
- Dimitrij REJA, Alma Mater Europaea, ECM: *Internet over Things v arhivski znanosti*;
- Špela SEČNIK, Alma Mater Europaea, ECM: *Vrednotenje kulturne dediščine v primežu standardov slovenske arhivske in muzejske stroke*;
- Ivančica SABADIN, Pokrajinski arhiv Koper: *Rešitev za izvoz podatkov iz podatkovne baze ARIS in njihov uvoz v podatkovno bazo SJAS*;
- dr. Miroslav NOVAK, Pokrajinski arhiv Maribor in dr. Zdenka SEMLIČ RAJH, Zgodovinski arhiv Ljubljana: *Vzajemnost, strokovnost in etičnost – gradniki razvoja sodobne slovenske javne arhivske službe*;
- dr. Tomasz HAJEWSKI, Oddetek Državnega arhiva Katowice v Cieszyu, AGNIESZKA Laskowska, Knjižnica Cieszyn, Cieszyn, Poljska: *Skupni cilj in različne metode – popisovanje in digitalizacija zgodovinskih dokumentov Knjižnice Cieszyn in Oddelka Državnega arhiva Katowice v Cieszynu*;
- Katarina KRAŠEVAC: *Arhivsko gradivo glasbene provenience v arhivih, notni zapisi v arhivih – (ne)viden dragocen del kulturne dediščine*;
- Aleksander LAVRENČIČ, RTV Slovenija: *Arhivsko gradivo iz Arhiva Televizije Slovenija kot vir za preučevanje zgodovine in razvoja arhivistike v Sloveniji*;
- dr. Marjeta HORJAK, Alma Mater Europaea, ECM: *Kritični dejavniki uspeha za izvajanje e-hrambe – primer Slovenije*.

V sekciji za ustvarjalce arhivskega gradiva je bila pozornost usmerjena predstavitvi uporabe Urejevalnika SIP. Klavdija Krivec in dr. Tatjana Hajtnik iz Arhiva Republike Slovenije sta na praktičnih primerih pokazali, kako napredni uporabniki pripravijo strukturo sprejemnega informacijskega paketa (SIP), ki jo nato skupaj z orodjem pošljejo ustvarjalcu. Ta s pomočjo Urejevalnika SIP in pridobljeno strukturo SIP arhivsko gradivo pripravi in izroči pristojnemu arhivu. V drugi delavnici je dr. Tatjana Hajtnik predstavila posebno programsko opremo INFO.RM, namenjeno oceni in obvladovanju tveganj pri dolgoročni e-hrambi.

Zadnji dan konference je bil namenjen aktualnim vprašanjem pri ustvarjalcih arhivskega gradiva in v arhivih. Pripravili smo nekaj zanimivih predavanj, ki so se nanašala na praktično delo pri ustvarjalcih. Sanja Androić iz podjetja Mariborski vodovod d. o. o. je predstavila izkušnje pri pripravi notranjih pravil podjetja, medtem ko sta Jelka Rojko in Patricija Pirš iz UKC Maribor predstavili projekt digitalizacije vhodne pošte z dokumentnim sistemom in e-hrambo. Sodelovanje med pristojnim arhivom in ustvarjalcem pri pripravi e-gradiva za predajo so predstavili dr. Miroslav Novak in dr. Vinko Skitek iz Pokrajinskega arhiva Maribor in ravnatelj Osnovne šole Brezno-Podvelka.

Obveznosti javnopравnih oseb glede obveščanja pristojnega arhiva v arhivskih predpisih je predstavil dr. Jože Škofljanec iz Arhiva Republike Slovenije, medtem ko sta Petra Grahek in Bernardka Šenk z Ministrstva RS za okolje in prostor predstavili izzive selitve neurejenega arhiva. Boštjan Dornik iz RTV-ja Slovenija je predstavil dostopnost in uporabnost avdiovizualnega arhivskega gradiva v televizijskih arhivih.

V zadnjem delu konference je dr. Tatjana Hajtnik iz Arhiva Republike Slovenije predstavila Pravilnik o enotnih tehnoloških zahtevah za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki, medtem ko je dr. Benjamin Lesjak iz podjetja Datainfo. si d. o. o. predstavil, kako poteka inšpekcijski postopek v primeru zaznane kršitve osebnih podatkov. Vladimir Milošević je predstavil prispevek *Udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa kot uporabniki arhivov*. Zadnje predavanje je

bilo namenjeno varnosti komunikacij in aplikacij, ki sta ga pripravila Sanja Androič iz podjetja Mariborski vodovod d. o. o. in direktor podjetja Go-lix d. o. o. Boštjan Špehonja.

Na temelju izvedenih strokovnih dejavnosti na konferenci in predvsem intenzivne razprave v formalnih in neformalnih skupinah so bile izoblikovane naslednje arhivske strokovne ugotovitve, usmeritve oziroma priporočila:

1. Za potrebe promocije in uporabe arhivskega gradiva se uveljavljajo različne rešitve s področja digitalizacije. Številne so se začele že pred »kovidom« ter so bile nato potencirane in preizkušene v času krize. Pri tem je pomemben trend umeščanja digitalizacije arhivskega gradiva v polje redne arhivske dejavnosti. V segmentu promocije se ob tem pojavljajo še nove arhivske iniciative in alternativne rešitve, kot je npr. strip z arhivskimi vsebinami, dejavnosti »vpreženja množic« na področju arhivske dejavnosti, osredotočeno sodelovanje z različnimi zavodi in organizacijami, predvsem s področja šolstva pri promociji arhivskih vsebin itd.
2. Drugo pomembno priporočilo s konference se nanaša na materialno varstvo arhivskega gradiva. Poplave, potresi, vojne in drugi dejavniki tveganja predstavljajo veliko potencialno grožnjo ohranjanju arhivskega gradiva. V tem kontekstu naj poudarimo zahteve po hitrem in učinkovitem ukrepanju v primeru nevarnosti, a tudi k razmisleku glede delovanja arhivskih ustanov v posebnih okoliščinah.
3. Na področju upravljanja z arhivskimi vsebinami si je treba prizadevati za praktično uveljavljanje kompleksnih modelov, kot so npr. RiC, TQM in tudi PDCA itd., ter s tem povezanih standardov, hkrati je treba neprestano preverjati ustreznost in uporabnost uveljavljenih arhivskih strokovnih metod in rešitev s področja vrednotenja arhivskega gradiva, obdelav digitalnih in digitaliziranih vsebin, avtomatizacije postopkov v arhivih in navsezadnje etičnih ravnanj v arhivski teoriji in praksi.
4. Nova orodja in rešitve, kot so Urejevalnik SIP, orodje za oceno tveganja pri dolgoročni e-hrambi, Pravilnik o enotnih tehnoloških zahtevah itd., predstavljajo logične odgovore na intenzivno in obsežno prehajanje iz analognega oziroma fizičnega na digitalno poslovanje pri ustvarjalcih. Njihovo poznavanje in uporaba odpirata nova arhivska strokovna vprašanja, do katerih se je treba proaktivno opredeljevati in jih reševati tako na praktični kot tudi teoretični ravni. Pri tem sta vzajemnost in odgovornost njihove implementacije porazdeljeni med ustvarjalci in pristojnimi arhivi, kar se posledično izraža v dolgoročno zagotovljeni verodostojnosti arhivskih vsebin.
5. Varnost komunikacij in aplikacij ter podatkov, ki se prenašajo ali obdelujejo na tej infrastrukturi, postaja v sodobni družbi in s tem tudi v sodobni arhivski teoriji in praksi, vedno pomembnejša. Prav zato je treba posvečati posebno pozornost zmanjšanju možnosti vdorov in okužb z zlonamer-no opremo, ki ima lahko nepredvidljive posledice tako za poslovanje kot tudi za ohranjanje in uporabo arhivskega gradiva kot takšnega.

Nina Gostenčnik

XXX. Arhivski raziskovalni tabor 2022 ART

Beltinci, 28. 6.–1. 7. 2022

Pokrajinski arhiv Maribor je letos priredil že 30. arhivski raziskovalni tabor.

Prvi tabor je bil organiziran leta 1991. Prvotni cilj tabora je bil zbrati in na razstavi prikazati tiste dokumente, ki prikazujejo življenje ljudi v obmejnih,